

בסוף חודש יולי, ימים ספורים אחרי המאבק על סיפוני ה'אקסודוס' דיווח המודיעין הבריטי על הגעתן הצפויה של Bruna ושל Luciana (י"ד חללי גשר הזיו ו'שיבת ציון'). הממשלה הבריטית העבירה לסוכנות מסר בו ביקשה שלא תהיה התנגדות על הסיפונים והבטיחה שהמעפילים לא יוחזרו לאירופה.¹

אניית המעפילים 'י"ד חללי גשר הזיו' אכן הייתה בדרכה לחופי הארץ. זו הייתה ספינת עץ תלת תרנית (Schooner) בעלת תפוסה של 297 טון, מונעת בכוח מפרשים ובמנוע דיזל.

היא נרכשה באיטליה על ידי סוכנת המוסד עדה סרני, הועברה ללה סיוטה שבצרפת ושם החלה הכנתה לקליטת המעפילים.² שם הצופן שלה במהלך ההכנות היה 'החומה'. ההכנות כללו בניית סיפון נוסף ועליו מבני עץ כדי שיוכלו להכיל מספר גדול של מעפילים. המרווחים בין הדרגשים בהפלגה זו היו גדולים מעט מהמקובל (50 סנטימטרים במקום 45 סנטימטרים) שכן האנייה תוכננה להוביל נשים הרות ותינוקות.³ בנוסף צוידה הספינה בשתי סירות הצלה גדולות ובדלק ל 12 ימי הפלגה. במיכל המים הקדמי הוכנה אפשרות להסתרת המלווים למקרה שהאנייה תיתפס. לקראת סיום ההכנות הגיעו לספינה איש הפלי"ם אליעזר קליין שמונה למפקדה וכן המלווים שלום דוליצקי איש הפלי"ם ואורי הורוביץ, איש 'החבורה'. כגדעוני הצטרף להפלגה יצחק ברויאר. מעפיל בשם צבי קורנגולד שהוכשר במרסיי כאלחוטן הצטרף בהמשך למשמרות הקשר. לצורך השטת הספינה נשכר צוות איטלקי המונה רב חובל, מכונאי ושני ימאים.

המעפילים, 685 במספר, היו צעירים ממזרח אירופה, ביניהם 94 תינוקות וילדים ו-34 נשים הרות. לקראת ההפלגה הם רוכזו במספר מחנות: מחנה מילנו אליו הגיעו אחרי שחצו רגלית את גבול איטליה מצפון וכן מחנות סאן ג'יראן, ג'נובלטה, קסינו-נובו, קוסטלמקרה ארניני, נונטולה, ביאלה, 'קבוץ צופים' וניקולינו.⁴

ב-7 ביולי 1947 בשעה 23:00 החלה ההתארגנות להעלאת המעפילים לאנייה אך עד מהרה הגיעה משטרה איטלקית ודרשה מהמעפילים להתפזר.⁵ הייתה זו תקופה בה הגבירה בריטניה את לחצה על ממשלת איטליה בכל הנוגע להעפלה והדבר ניכר

¹ ניניאן – פטרול

² אורי הורביץ, "סיפור המעשה", ינאי ואלמוג – שערים, עמ' 208.

³ שם, עמ' 209.

⁴ אהרוני – מטות, עמ' 66.

⁵ אירוע זה מעורפל למדי ואיננו מופיע בדו"ח מפקד האנייה. עדות לאירוע מופיעה בדו"ח של הבולשת הבריטית שר תחקרה את המעפילים. אמ"ה, דו"ח על העברת נוסעי ברונה, תרגום מאנגלית, 25.8.47.

בשינוי יחסה של המשטרה האיטלקית לפעילות המוסד.⁶ ההתארגנות הופסקה והאנייה הסתלקה. מספר ימים לאחר מכן, ב-16 ביולי, נעשה ניסיון נוסף, המעפילים הוסעו למיליארינו שעל שפך נהר הסרג'יו' לשם הגיעה גם ספינת המוסד אלברטינה'. אלברטינה ('פטר' לשעבר) שמשה את המוסד להפלגות מנהלתיות בקרבת החוף האיטלקי. עם גמר ההעמסה הפליגה 'אלברטינה' למפגש עם ה'חומה'. הספינות נפגשו כעשרה מייל מצפון לאי קורסיקה, הים השקט אפשר היצמדות הספינות זו לזו והעברה נמשכה פחות משעתיים.⁷ בגמר ההעברה הפליגה הספינה דרום מזרחה, לאורך החוף האיטלקי ועברה במייצר המסינה. על פי תכניתה של עדה סרני הייתה 'החומה' צריכה להיפגש עם אניית המעפילים 'שיבת ציון' שיצאה מאלג'יר ולקבל את נוסעיה. במוסד חישובו ומצאו כי שתי האניות אינן מלאות למלוא תפוסתן וניסו לחסוך באניות שקשה היה להשיגן באותם ימים.⁸

האנייה התקדמה במהירות ממוצעת של 6 קשרים בכוח המנוע ובכוח המפרשים, המפרשים שמשו גם לייצוב האנייה וחסכו טלטולים מהנוסעים. מים ואוכל לא חסרו בהפלגה זו ובקהל המעפילים היו גם רופא ואחות שטיפלו בילדים ובנשים ההרות. בשלב זה הוחלט בארגון ה'הגנה' כי האנייה תיקרא 'יד חללי גשר הזיו' על שם ארבעה עשר אנשי הפלמ"ח שנהרגו ב'ליל הגשרים' בתקיפת הגשר ליד אכזיב.⁹

בחצות הלילה שבין ה-18 ל-19 ביולי עם צאתה של האנייה ממצר המסינה התקרבה אליה שולת המוקשים 'אספיגל' HMS Espiegle בפיקודו של רב סרן R.W. Davis והחלה במעקב צמוד.

ההנחיות שהיו בידי המלווים למקרה של ניסיון השתלטות לקחו בחשבון את ההרכב האנושי של המעפילים, המעפילים והמלווים נדרשו לפעול בכל הכוח רק במקרה של גירוש וניסיון הורדה באיטליה או בצפון אפריקה. ביתר המקרים נדרשה מהמעפילים התנגדות סמלית ומהמלווים נדרש להשמיד את מכשיר הקשר, להסתיר את תעודות המלחים ולחבל במנוע כך שלא יוכלו לצוות את האנייה לחזור על נתיבה.¹⁰ האנייה המשיכה מזרחה אל הים האגאי כש'אספיגל' בעקבותיה. נקודת המפגש עם 'שיבת ציון' נקבעה צפונית לכף סידרוס שבצפון מזרח כרתים, מאחר והספינה הייתה כבר במעקב הורו ל'שיבת ציון' לביים שידורי מצוקה (S.O.S) כך ש'יד חללי

---

⁶ סרני - ספינות, עמ' 140.

⁷ אמ"ה, תיק 'יד חללי גשר הזיו', דו"ח המפקד, 30.7.47.

⁸ אמ"ה מאת ארנון ליסער הודעה מליאונרד מס 59 17.7.47.

⁹ אמ"ה, תיק 'יד חללי גשר הזיו', מאת 'יסער' (המוסד בצרפת) אל 'ארנון' (המוסד בארץ),

מברק עדכון, 18.7.47, נכון לשעה 2130.

¹⁰ אמ"ה, תיק 'יד חללי גשר הזיו', מאת 'יסער' (המוסד בצרפת) אל 'ארנון' (המוסד בארץ)

עדכון 23.7.47.

גשר הזיו' תחבור אליה ותאסוף את מעפיליה.¹¹ החבירה לא יצאה לפועל עקב בעיות קשר ותקשורת וי"ד חללי גשר הזיו' המשיכה דרום מזרחה בנתיב ישיר אל חופי הארץ. בדרך היו עוד שלוש לידות ומקרה התאבדות אחד.¹² בשלב זה, במרחק 150 מייל מחופי הארץ, הצטרפו למעקב המשחתות Verulam ו- Childers ומספר שעות לאחר מכן גם שולת המוקשים Rowena .

'אספיגל' הציעה לאנייה מים, לחם ותרופות.¹³ נראה כי בשלב זה של המאבק, בסוף קיץ 1947, השתדלו המפקדים הבריטיים שהפלגה תעבור בשלום.

במרחק 50 מייל מחופי הארץ התקרבה 'אספיגל' לאנייה והודיעה ברמקולים כי היא מייעצת למעפילים לחזור על עקבותיהם, נוסעי האנייה התעלמו מההצעה. האנייה המשיכה בדרכה דרום מזרחה. בזמן דמדומי הבוקר לא אפשר מזג האוויר להיעזר בכוכבים לצורך קביעת אתר מדויקת, האופק היה מכוסה בערפילים. המפקד החליט לשאול את 'אספיגל' מהו הקורס אל נמל חיפה. הבריטים הציעו מיד להעביר צוות שיסייע בניווט, באנייה סירבו לקבל יותר מאדם אחד. הסירוב הזה היווה עילה מאוחר יותר להשתלטות על האנייה בכוח. ב- 28 ביולי בשעה 06:12 בבוקר, עם כניסת האנייה למים הריבוניים נצמדו אליה המשחתות Verulam ו- Childers והעבירו במהירות 4 קצינים ו 59 מלחים, ההשתלטות ארכה דקה, לא הייתה התנגדות.¹⁴ מפקד האנייה חשש לחיי הילדים והנשים ההרות, הוא גם לא היה בטוח שהמבנה שהוסף לאנייה יחזיק מעמד ולכן הסתפק בהוראה לחבל במנוע האנייה.¹⁵

משולת המוקשים Rowena הועבר חבל גרירה והאנייה נגררה אל תוך הנמל. במזח הצי שכונה גם בשם 'רציף הדמעות' המתינו אניות הגירוש 'אמפייר קומפורט' ו'אמפייר שלטר' שיועדו לגרש את מעפילי י"ד חללי גשר הזיו' יחד עם מעפילי 'שיבת ציון' שנתפסה יום קודם לכן. אניית גירוש שלישית, ה'אמפייר לייפ-גרד', שיועדה גם היא לגירוש חובלה וניזוקה בנמל ב-23 ביולי אחרי שהחזירה מעפילים שקיבלו אשרות מקפריסין. לפיכך נשארו 223 ממעפילי י"ד חללי גשר הזיו' באונייתם עד ה-29 בחודש. המעפילים שגורשו בו ביום הועלו לאניית הגירוש 'אמפייר קומפורט', על פי רישומי הבריטים לא נרשמה התנגדות בעלייתם לאונייה.¹⁶

גם בעיר חיפה לא נכרה תכונה מיוחדת...¹⁷

¹¹ אמ"ה, תיק י"ד חללי גשר הזיו', מ'ליאונרד' (המוסד באיטליה) ל'ארנון' (המוסד בארץ) עדכון פנימי 21.7.47.

¹² שם, שם.

¹³ ניניאן – פטרול, עמ' 140.

¹⁴ שם, שם.

¹⁵ אליעז טל, "סיפור המעשה", ינאי ואלמוג – שערים, עמ' 263.

¹⁶ אמ"ה, דו"ח מודיעין בריטי על " העברת נוסעי "ברונה" -מתורגם 25.8.47 עמ 3

(שם בדוח חוות דעת על נשים עבות בשר...ובעלים וכחניים

¹⁷ שם, שם.